

Hofmanskave, Hovedbygningen, set fra Vest.

ELLING

HOFMANSKAVE

NORUP SOGN, LUNDE HERRED, ODENSE AMT

Navnet Hofmanskave er af forholdsvis ny Dato. Det blev givet til Gaarden, da Conferentsraad Niels de Hofman af Godset Bøttigersholm i Aaret 1784 oprettede Stamhuset Hofmanskave. Er Navnet nyt, kan Gaarden dog følges ret langt tilbage i Tiden. I Slutningen af det 15. Aarh. laa paa en af de mange Øer, som den Gang skilte Odense Fjord fra Kattegat, en Gaard ved Navn Knyle. Pontoppidan omtaler den som ældgammel uden dog at nævne noget om, hvor gammel den var. Gaarden tilhørte en Mand ved Navn *Drage*, og ifølge Traditionen laa den i den vestligste af Hofmanskaves Marker. Denne bærer endnu Navnet Knyleløkken. Efter at have været ejet af Væbneren *Sten Ottosen* gik Knyle i Midten af det 16. Aarh. over i *Quitzwernes* Eje. En af disse, *Frederik Quitzow* siges i 1588 at have givet Knyle en ny Bebyggelse, idet han flyttede Gaarden ca. 2000 Alen længere mod Øst og derefter kaldte den *Quitzowsholm*. Da der ikke vides noget om større Byggeforetagender i de næste 200 Aar, maa det væsentligst være de af *Frederik Quitzow* opførte Bygninger, som fandtes paa Gaarden, da Conferentsraad Niels de Hofman købte den i 1783. Dog tyder Fund af store Grundsten paa, at der ialt Fald for Avlsbygningernes Vedkommende maa være foretaget Ændringer mellem 1588 og 1783.

Hosstaaende er gengivet et Grundrids af Gaardens Bygninger, tegnet i 1783. I Henhold til en samtidigt nedskrevet nøjagtig Beskrivelse af Bygningerne maa Grundridset være rigtigt i Detaillerne, medens Forholdene i

Beliggenhedsplan ca. 1800.

Danske Slotte og Herregaarde. II.

Hofmanskøbe, set fra Øst.

HARRY PETERSEN

Sammenlægningen med Hasmarkgaard bestod Quitzowsholms Jordtilliggende af ialt 228 Tdr. 5 Skp. 3 Fdk. 2 Alb. Hartkorn, hvoraf godt 198 Tdr. Hartkorn var Bøndergods. Bondegaardene sattes hver til 6 Tdr. 2 Skp. 3 Fdk. Hartkorn, og den aarlige Afgift af en saadan Gaard var omkring 4 Tdr. Byg, 12 Skp. Havre, 2 Lam, 2 Gæs, 4 Høns og $\frac{1}{2}$ Otting Smør samt fuldt Hoveri. Frederik Quitzow blev efterfulgt af flere af sin Slægt, men i 1683 skødedes Gaarden til Jens Rosenkrantz, som gav Gaarden Navnet Rosenseje.

Jens Rosenkrantz var som yngre Mand i diplomatisk Tjeneste, blev derefter Kammerherre hos Dronning Charlotte Amalie, saa Landsdommer i Fyn, Amtmand over Nyborg Amt og endelig Medlem af Kammerkollegiet. Han var en lærd Mand og samlede paa Rosenseje et stort Bibliotek, som dog blev splittet ved hans Død 1695. Hans Enke Beate, født *Sehested*, overlevede ham kun i 2 Aar, men opnaaede dog Tilladelse til, at Godsets Bønder maatte udskibe Korn fra Rosenseje, dog kun paa Betingelse af, at hun skulde bøde 200 Rdl., saafremt der skete nogen Besvigelse mod Toldvæsnet. Hendes Søn *Jørgen Rosenkrantz* sluttede med Generalbygmester v. Platen Kontrakt om i København 1714-19 at levere $2\frac{1}{2}$ Million brændte Mursten. Hvorvidt den stipulerede Mængde er leveret, vides ikke, men ret store Mængder Stumper af brændte Mursten, fundet i en af Gaardens Marker, tyder paa, at en temmelig stor Murstensbrænding har fundet Sted.

Som en ret forarmet Mand maatte *Jørgen Rosenkrantz* 1718 stille Rosenseje til offentlig Auktion, og den købtes af russisk Ministerresident i Hamborg *Joh. Fr. Böttiger* for 16,500 Rdl. Böttiger kaldte Gaarden Böttigersholm og lod den be-

Hovedbygningen og en af Fløjene, set fra Sydøst.

HARRY PETERSEN

Maalene ikke kan være helt korrekte. Disse af Frederik Quitzow opførte Bygninger blev for største Delen nedrevet og erstattet med nye, efter at Conferentsraad Niels de Hofman havde købt Gaarden, men Frederik Quitzow og hans Hustru Pernille Rud har efterladt sig endnu synlige Minder, idet de til Sognekirken i Norup skænkede Kirkeklokke, Altertavle og Prædikestol, forsynet med deres Navnetræk og Vaaben, samt Kalk og Disk. Alle disse Gaver bruges endnu. I 1591 erhvervede Frederik Quitzow den paa en Nabø beliggende Hasmarkgaard og lagde dens Jorder og de til den hørende andre Øer ind under Quitzowsholm. Efter

Parti af Ladegaarden med Bindingsværksfløjen fra 1784.

ELLING

styre af mere eller mindre heldige Administratorer. Efter at Böttigers Datter *Constance* havde ejet Godset i 15 Aar, skiftede det Ejere et Par Gange for endelig ved Auktion i 1754 at blive købt for 27,400 Rdl. af *Michael Lange* paa Krumstrup. I 26 Aar var Böttigersholm paa flere Medlemmer af Slægten Langes Hænder for derefter ved Auktion i 1780 at blive købt af Oberstlieutenant *Johan Frederik v. Bardenfleth* til Harridslevgaard. I Modsætning til Langerne gjorde v. Bardenfleth meget for at hjælpe Godsets Bønder, og disses Tilstand blev da ogsaa meget forbedret i Løbet af de knap 4 Aar, han ejede Godset.

Den 17. Nov. 1783 købte Conferentsraad *Niels de Hofman* Böttigersholm. Niels de Hofman var Søn af Søren de Hofman til Skjerrildgaard og Broder til Amtmanden Hans de Hofman og Personal-

Borggaarden.

D. HGD.

historikeren Tycho de Hofman. Niels de Hofman havde studeret Theologi. Efter at have rejst og studeret i Udlandet i 3 Aar blev han Committeret i Rentekammeret og derefter Amtmand over Nordborg og Sønderborg Amter. Efter at have ejet og solgt forskellige Godser købte han – som sagt – i 1783 Böttigersholm og betalte det med 63,350 Rdl. Straks efter Overtagelsen begyndte han forskellige Byggeforetagender. Den gamle Hovedbygning, som var i ret ringe Forfatning, blev revet ned, og omtrent paa samme Sted opførtes en

Hovedbygning og en af Fløjene, set fra Sydvest.

HARRY PETERSEN

hans Ægteskab blev barnløst, oprettede han af Bøttigersholm ved Erectionsbrev af 24. Febr. 1784 et »Stamme- og Fidei Commisgod« til Fordel for *Niels Hofman Bang*, der foruden at være Søn af Capitain Claus Bang, hans Hustrus Søn af første Ægteskab, tillige var hans Søsterdattersøn. Niels de Hofman døde 8. Juni 1785 og blev begravet i Norup. Erectionsbrevet bestemte, at Stamhusets Navn skulde være Hofmansgave, og at Besidderen skulde bære de Hofmanners Navn og Vaaben. Ved sin Oprettelse omfattede Stamhuset følgende: Hovedgaarden med 53 Tdr. 6 Skp. Hartkorn og Skovskyld 1 Fdk. 1 Alb., omliggende Bøndergodt med 200 Tdr. 0 Skp. 3 Fdk. Hartkorn, Strøgodt med 143 Tdr. 0 Skp. 2 Fdk. Hartkorn og Norup Kirke med jus patronatus og Kirketienden 41 Tdr. Bøndergodt omfattede 50 Gaarde og 51 Huse. Stamhuset skulde hvert Aar udrede 400 Rdl., altsaa Renterne af en Kapital paa 10,000 Rdl., som skulde uddeles dels til Fattige, dels til Skolelærerne i Hasmark og Norup for at holde Aftenskoler, dels til saadanne Fæstere paa Godset, som opfører og beplanter Hegn om deres Gaarde.

Da Niels Hofman Bang endnu var mindreaarig den Gang, Niels de Hofman døde, blev Gaard og Gods styret i en Række Aar af hans Fader, Capitain Claus Bang. Han var en praktisk, dygtig Mand, der arbejdede godt med Ejendommene. Der blev bygget og plantet, og han fortsatte trofast det af v. Bardenfleth begyndte og af Niels de Hofman fortsatte Arbejde for at forbedre Fæstebøndernes Kaar. I 1801 overtog Niels Hofman Bang Stamhuset Hofmansgave og kaldte sig i Overensstemmelse med Erectionsbrevets Krav Niels Hofman. I 1835 genoptog han imidlertid sit Slægtsnavn Bang, dog med dette i Parenthes. Senere Medlemmer af Familien skrev sig dog Hofman-Bang,

ny, grundmuret Bygning, 56 Alen lang og 17 Alen bred, bestaaende af en nogenlunde høj Kælder og Stueetage. Til selve Hovedbygningen, der er forsynet med 2 høje Stentræpper, en i hver Side, og som er opført i meget enkel, men ren Barokstil, blev der føjet 2 Fløje i Bindingsværk. En Del Aar senere blev der bygget endnu en Fløj til i Bindingsværk. Tillige opførte Niels de Hofman en ny Bindingsværkslænge, hvori der blev indrettet Mejeri og Beboelse for nogle af Avlsgaardens Folk.

Niels de Hofman havde i 1746 ægtet Anna Christine Wellejus, Enke efter Skibskirurg Claus Bang, men da

»Det norske Hus, Pavillon i Haven.

HOLI & MADSEN

og ved Loven om Navneforandring i 1904 blev Navnet i denne Form sikret for Slægten.

Niels Hofman Bang, saaledes som han altsaa hed, før han overtog Stamhuset, var født 1776 og hørte til en anset Borger-slægt, hvis tidligste sikkert kendte Mand var Claus Madsen, Borgmester i Middelfart, født 1583. Han blev Student i Nyborg og kastede sig hurtigt over Studiet af Naturvidenskaberne, særlig Botanikken. Paa en treaarig Studierejse i Tyskland og Frankrig søgte og fik han Forbindelse med fremragende Naturforskere, og livlig og interesseret, som den unge Mand var, ogsaa for politiske, sociale og landøkonomiske Spørgsmaal, indsgede han paa disse Rejser mange af de den Gang moderne Ideer. Sine videnskabelige Interesser bevarede han hele sit Liv. Han skrev enkelte botaniske Afhandlinger, særlig om Algerne, og gennem sine gode Forbindelser hjemme og ude skaffede han sig righoldige Samlinger af Planter, Konkylier, Mineraler og Forsteninger. Plantesamlingerne findes nu i Botanisk Museum i København. I 1802 ægtede han Charlotte Malling, en Datter af Gehejmestatsminister Ove Malling, og sammen med denne sin indtagende Hustru gjorde han Hofmansgave til Samlingsstedet for en stor Kreds af Naturvidenskabsmænd, særligt Botanikere. — Det var dog ikke alene videnskabelige Sysler, der optog hans Tid. Han var tværtimod travlt beskæftiget med Arbejder paa Landbrugets og Havebrugets Omraade. Ret moderne indstillet, som han var, ansaa han Hoveriet for forkasteligt, set baade fra Herremændens og fra Bondens Standpunkt. For at bidrage sit til at fremme

Gammel Dør i en af Fløjene.

HOLT & MADSEN

Havestuen.

D. HGD.

Hoveriets Afskaffelse vilde han drive en Gaard uden Hoveriarbejde og købte til det Formaal den store Gaard Bistrup ved Roskilde, hvortil der saa at sige ikke hørte noget hoveripligtigt Bøndergods. Alt Arbejdet skulde altsaa udføres af pengelønnede Arbejdere. Da imidlertid Krigen med Englænderne lagde Beslag paa alt disponibelt Mandskab, maatte han opgive sine Planer og sælge Bistrup igen. Paa Hofmansgave selv udfoldede han en livlig Virksomhed. Der blev bygget baade paa Hovedgaarden og Bøndergodset. Hovedgaardens Marker blev merglet, Engarealerne blev udvidet med 60-70 Tdr. Land ved Inddæmninger fra Odense Fjord, og endelig blev paabegyndt Dræningen af Gaardens Jorder og Beplantningen af den udyrkede, $\frac{3}{4}$

Tycho de Hofman († 1754).
Maleri paa Hofmansgave.

A. C. de Hofman, f. Wellejus.
Maleri paa Hofmansgave.

Hans de Hofman († 1793).

Mil lange Landtunge Hals, som skiller Odense Fjord fra Kattogat. Haven paa Hofmansgave blev lagt om, udvidet og forsynet med mange sjældne Træer og Buske, samtidigt med, at Dele af den maatte drives saaledes, at de gav pekuniært Udbytte, hvad der var af stor Betydning i de pengeknappe Tider, der fulgte efter Pengekrisen. De for Landmanden saa vanskelige Tider i første Halvdel af forrige Aarhundrede søgte han paa forskellig Maade at raade Bod paa baade for sig selv og for andre. Han agiterede saaledes stærkt for en Udvidelse af Kartoffelavl, Forbedring af Hørtilberedningen, Forbedring af Græsmarkerne ved Dyrkning af Rajgræs m. m., og som fleraarig Formand for Fyns Stifts Patriotiske Selskab vidste han at vinde Gehør for disse sine Meninger. Endelig maa anføres, at han, som den liberale Mand han var, paabegyndte det Salg af Fæstegodset paa meget billige Vilkaar, som er fortsat siden da. Vilkaarene var ca. 1500 Rdl. pr. Td. Hartkorn, og $\frac{3}{4}$ af Købesummen kunde endda blive indestaaende til en Rente af 2 pCt. Denne dygtige og aktive Mand døde 1855 som Etatsraad, Medlem af Videnskabernes Selskab og R. af Db.

Stamhuset gik da over til hans ældste Søn, *Niels Erik Hofman (Bang)*, født 1803 paa Hofmansgave. Han blev Student fra Herlufsholm og studerede derefter Mathematik og Mekanik i København. I Aarene 1827-30 studerede han Landvæsen paa Møglin i Pommern hos Thaer den ældre og yngre og lagde sig især efter Faareavl og Konstruktionen af Landbrugets Maskiner og Redskaber. I 1831 blev han kaldt til Sverrig som Direktør for de kongelige Schæferier og Faareavlskonsulent. Dér blev han i 10 Aar og fik for sit Arbejde tildelt Fortjenstmedaillen i Guld. I 1841 vendte han tilbage, overtog Forpagtningen af Hofmansgave og begyndte dermed sit store Arbejde paa Fædrenegodset. Han foretog omfattende Ombygninger paa Hovedgaarden, opførte nye Arbejderboliger, byggede Afbyggergaarden Marthinegaard ude paa Hals Odde, drænedes sammen med sin Broder, Jacob Aall Hofman (Bang), der i en Aarrække havde overtaget Forpagtningen af Hofmansgave, Hovedgaardens Marker, ligesom han byggede en Vandpumpemølle og gravede ca. 6000 Alen Kanaler. Derved forbedrede han i høj Grad de ret omfangsrige Enges Afvanding. Han drev efterhaanden Landbruget frem til et Mønsterbrug.

I 1843 grundlagde han paa Hofmansgave et Landvæsensinstitut for 12 Elever ad Gangen. Selv overtog han store Dele af den teoretiske Un-

Kaptajn Claus Bang.
Miniature paa Hofmansgave.

Oberstløjtnant Bardenfleth († 1811).
Maleri i Familien Bardenfleths Eje.

D. HGD.
Charlotte Hofman Bang f. Malling.
Pastel paa Hofmansgave.

D. HGD.
Erica Bang, f. Pontoppidan.
Maleri paa Hofmansgave.

D. HGD.
Niels Hofman Bang († 1855).
Pastel paa Hofmansgave.

dervisning. Den praktiske fik Eleverne ved at deltage i Arbejdet i Stald og i Mark. Flere af de fremragende Landmænd her hjemme i sidste Halvdel af forrige Aarhundrede har været Elever paa Hofmansgave. Han fuldendte Skovavlægget paa Hals Odde, og af de lyngklædte Flader derude er nu ca. 80 Tdr. Land dækket af Fyrreskov. Han delte fuldt ud sin Faders Interesse for Havebruget, forbedrede og forskønnede Hofmansgave Have i høj Grad, og det skyldtes ham, at de franske Dværgfrugttræer blev indført her i Landet. Selv lod han i sin Have plante 1200 af disse Træer, der, kunstigt formede, som de blev, og med deres overmaade rige Frugtbehængning, blev besigtiget og nøje studeret af Havebrugskyndige fra nær og fjærn. Han interesserede sig i høj Grad for Bøndernes Ve og Vel. Han fortsatte saaledes Salget af Fæstegodset paa overmaade billige Vilkaar. Han fik Husmændene i Norup Sogn til at danne den første Husmandsforening her i Landet, og han oprettede Norup Sogns Sygekasse. Han var ivrigt Medlem af og i flere Aar Formand for Fyns Stifts Patriotiske Selskab, og ved talrige Artikler i Blade og Tidsskrifter deltog han i Diskussionen om Spørgsmaal af Interesse for Landbruget. Det skyldtes ham, at bl. a. Svenskharven og Alsikkekløveren blev indført her i Landet. Han døde i 1885 som Etatsraad, K. af Db. og Dbm.

Ved hans Død overtoges Stamhuset af hans Søn, *Niels Erik Hofman-Bang*, som var født 13. April 1844. Han blev Student fra Odense Kathedralskole, statsvidenskabelig Kandidat og tog saa Ophold i Udlandet, særligt Schweitz, for at studere Bankvæsen. Efter sin Tilbagekomst blev han ansat i Landmandsbanken i København og avancerede til Kontorchef. I 1871 ægtede han Charlotte Louise Müller,

Datter af Etatsraad, Dr. phil., Museumsdirektør Carl Ludvig Müller og Eleonora Frederikke Vilhelmine (Minna) Levetzau. Skønt – som det fremgaar af ovenstaaende – ikke Landmand af Uddannelse paatog han sig Administrationen af Stamhuset med megen Energi. Selv om han overlod den daglige Drift af selve Hovedgaarden til faguddannede Forvaltere, gennemførte han store Forbedringer af Besætningerne og i Avlingen. I sin Interesse for Bønderne organiserede han og startede for dem et Fælleskøb af saadanne Varer som f. Eks. Kunstgødning, Kul og Foderstoffer, der kunde købes i store Mæng-

D. HGD.
M. Hofman (Bang), f. Malling († 1869).
Maleri af Ellen Hofman Bang.

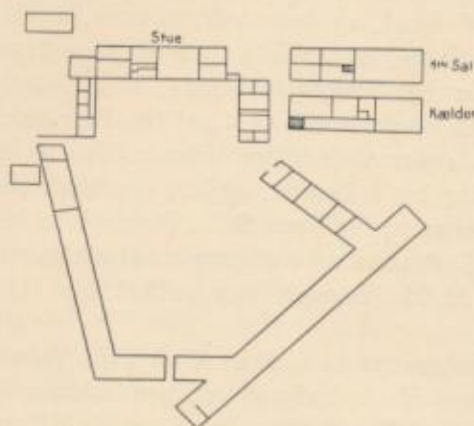
D. HGD.
N. E. Hofman (Bang) († 1885).

der og derfor billigere. Dette Fælleskøb blev Grundlaget for den senere Brugsforening i Hasmark. Paa hans Initiativ og med hans rundelige Støtte blev der i 1892 ved Bidrag fra Sognebeboernes, Statens, Fyns Stifts Sparekasses og Communitetets Side opført en Kirke i Hasmark som Anneks til Sognekirken i Norup. Herved fik Beboerne i Hasmark et længe næret Ønske om en kortere Kirkevej opfyldt. Kirkens fremtidige Vedligeholdelse blev overtaget af Stamhuset. Bøjende sig for den beklagelige Lov om Lehns og Stamhuses Overgang til frit Eje ophævede han i 1927 til sin store Beklagelse de fideikommissariske Baand, der hvilede paa Hofmangave, og maatte for at beholde denne af hans Forfædre erhvervede og i højeste Grad forbedrede Ejendom udbetale ca. 200,000 Kr. til Staten. I Slutningen af forrige Aarhundrede tog han ivrigt Del i det politiske Liv og blev nogle Gange opstillet som Højres Kandidat i Sønderøkredsen uden dog at blive valgt. Han var Medlem af og i mange Aar Formand for Repræsentantskabet i Fyns Discontokasse. Med sin Hustru og sine 9 Børn levede han et lykkeligt Familieliv, fuldt af litterære og kunstneriske Interesser, stærkt præget af religiøse og patriotiske Anskuelse og baaret af gamle Traditioner om Pligtopfyldelse, Nøjsomhed, Flid og Troskab i stort som i smaat. Han døde i 1929 som Hofjægermester, R. af Db. og Dbm.

Den nu frie Ejendom, Hofmangave overgik til hans Børn og er tilskødet hans ældste Søn, Hofjægermester N. O. Hofman-Bang, som – selv ugift – bebor Gaarden sammen med sine 4 ugifte Søstre, og som nu administrerer Gaard og Gods. Dog er Hovedgaarden bortforpagtet. Hovedgaardens Areal er 584 ha, hvoraf 55 ha er Skov. Bøndergodsets Areal er 59 ha. Hartkornet beløber sig til 56 Tdr. paa Hovedgaarden og 7 Tdr. paa Bøndergodset. Ejendomsskylden er 391,000 Kr., hvoraf de 300,000 paa Hovedgaarden.

N. O. Hofman-Bang

(paa Grundlag af N. E. Hofman-Bangs Artikel i «Danske Herregaarde ved 1920»).

Grundplan over Bøttigersholm 1783.
Efter samtidig Tegning.